

І.Ю. ГРИШОВА

(ННЦ "Інститут аграрної економіки" НААН, м. Київ, Україна)

Т.С. ШАБАТУРА

(Одеський державний аграрний університет, м. Одеса, Україна)

Зміцнення фінансової складової економічної безпеки підприємства

Запропоновано модель формування рівня фінансової складової економічної безпеки підприємства, що виступає комплексною системою оцінювання його фінансової безпеки. Модель ґрунтується на системі факторів, які здійснюють безпосередній вплив на коливання її рівня. Здійснено кореляційно-регресійний аналіз, за допомогою якого визначені основні фактори, що впливають на зміну рівня фінансової складової машинобудівних підприємств. Визначено конкретні напрямки підвищення рівня фінансової складової економічної безпеки підприємства, що в умовах посилення посткризових економічних дисбалансів країни набуває актуальності та значущості. Встановлено, що основними з них виступають ефективне формування та розміщення фінансових потоків підприємства, а також синхронізація їх за часом та за обсягами. Обґрунтовано необхідність запровадження механізму реалізації фінансової безпеки підприємства, що буде забезпечувати збалансований розвиток та нарощення фінансового потенціалу в перспективному вимірі, шляхом поєднання ресурсної та вартісної концепцій, які передбачають, що головним фінансовим інтересом власників є зростання цінності бізнесу шляхом ефективного управління фінансовими потоками.

Ключові слова: фінансова складова, фінансова безпека, економічна безпека, фінансові потоки, ефективність, підприємство.

И.Ю. ГРЫШОВА

(ННЦ "Институт аграрной экономики" НААН, г. Киев, Украина)

Т.С. ШАБАТУРА

(Одесский государственный аграрный университет, г. Одесса, Украина)

Укрепление финансовой составляющей экономической безопасности предприятия

Предложена модель формирования уровня финансовой составляющей экономической безопасности предприятия, которая выступает комплексной системой оценивания его финансовой безопасности. Модель основана на системе факторов, оказывающих непосредственное влияние на колебания ее уровня. Проведен корреляционно-регрессионный анализ, с помощью которого определены основные факторы, влияющие на изменение уровня финансовой составляющей экономической безопасности машиностроительных предприятий. Определены конкретные направления повышения уровня финансовой составляющей экономической безопасности предприятия, что в условиях усиления посткризисных экономических дисбалансов страны приобретает актуальность и значимость. Установлено, что основными из них выступают эффективное формирование и размещение финансовых потоков предприятия, а также синхронизация их по времени и по объемам. Обоснована необходимость внедрения механизма реализации финансовой безопасности предприятия, которая будет обеспечивать сбалансированное развитие и наращивание финансового потенциала в перспективном измерении, путем объединения ресурсной и стоимостной концепций, признанием которых является то, что главным финансовым интересом владельцев является рост ценности бизнеса путем эффективного управления финансовыми потоками.

Ключевые слова: финансовая составляющая, финансовая безопасность, экономическая безопасность, финансовые потоки, эффективность, предприятие.

Enhancing Financial Component of Economic Security

The model of financial component level of economic security within the complex system of business financial security valuation has been proposed. The model is grounded on the system of factors that directly affect its level fluctuations. The correlation and regression analysis have been done owing to which the basic factors influencing the financial level fluctuations in engineering companies. Specific areas of increase in the economic security financial component have been identified which is relevant and significant in the period of the national post-crisis economic imbalances. It has been found that the main directions here are the effective formulation and allocation of the company financial flows as well as their synchronization in time and scope. The necessity of introducing the company financial security mechanism has been substantiated, one that will ensure sustainable development and increase the financial capacity in future using the combination of cost and resource concepts, which provide that the owners' key financial interest is the business value increase through financial flows effective management.

Keywords: financial component, financial security, economic security, cash flows, performance, business.

Постановка проблеми. Швидкість розповсюдження та дії кризових тенденцій в економічній системі України, обмеженість інструментів захисту від них з боку підприємницької ланки вказує на слабку стійкість підприємств до змін ринкового середовища, що робить їх уразливими до впливу зовнішніх шоків. Недостатня стійкість підприємств до зовнішніх впливів зумовлює слабку прогнозованість їх подальшого розвитку. Тому в умовах посилення дисбалансів економічних процесів країни виникає потреба у зміцненні економічної безпеки підприємства шляхом пошуку резервів підвищення рівня її фінансової складової.

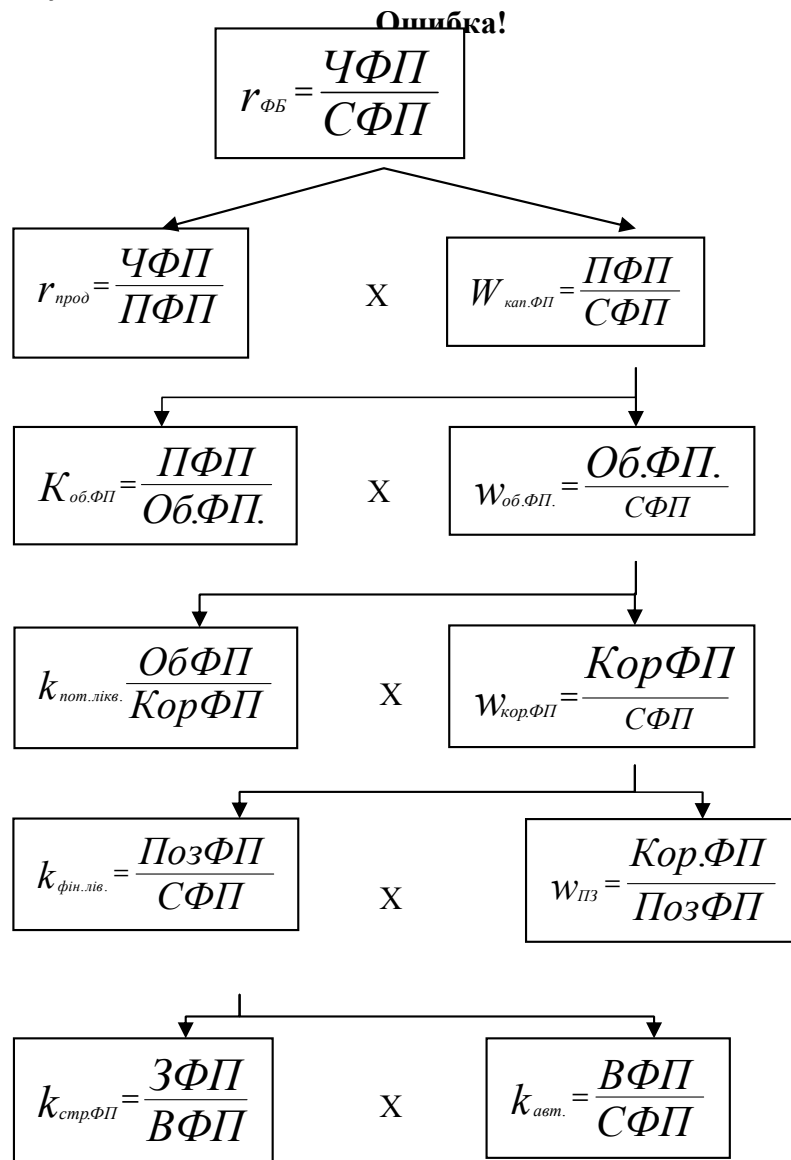
Аналіз останніх досліджень та публікацій. На сьогодні існує безліч наукових праць таких відомих науковців як В.Г. Андрійчука [1], О.В. Ареф'євої [2], О.І. Барановського [3], І.А. Бланка [4], І.І. Біломісної [5], М.Я. Дем'яненка [6], П.Т. Саблука [7], А.В. Чупіса [8] та інших, наукові інтереси яких перетинаються із розглядом проблем управління економічною безпекою підприємств. Проте, високо оцінюючи науковий доробок цих авторів, необхідно зазначити, що в науковій літературі ще не знайшли належного відображення і потребують подальшого дослідження питання, пов'язані з пошуком шляхів та резервів підвищення рівня фінансової складової економічної безпеки підприємства в умовах кризи.

Метою дослідження є визначення основних резервів зміцнення рівня фінансової складової економічної безпеки підприємств в умовах посилення економічних дисбалансів країни.

Виклад основного матеріалу. Залежність формування та розвитку фінансового потенціалу, забезпечення стабільності фінансової архітектури підприємства від ефективності управління фінансовими потоками підтверджує їх подвійну економічну природу, яка відображає здатність фінансових потоків виступати результативною ознакою попередньої фінансово-господарської діяльності підприємства та впливати на рівень фінансової складової його економічної безпеки.

Виходячи з цього, пропонуємо наступну модель формування рівня фінансової складової економічної безпеки підприємства. Дана модель є комплексною системою оцінювання фінансової безпеки підприємства та ґрунтується на сукупності факторів, які мають безпосередній вплив на зміну її рівня (рис. 1).

З метою виявлення найбільш суттєвих факторів формування фінансової складової економічної безпеки підприємств, що обумовлюють коливання її рівня та з якими має бути пов'язаний пошук резервів її підвищення, нами здійснений багатофакторний кореляційно-регресійний аналіз. Вихідною інформацією для цього дослідження стали дані статистичних звітів машинобудівних підприємств Одеської області, а при побудові моделей залежності результативної ознаки від факторних параметрів було використано статистичний матеріал щодо рівня фінансової складової економічної безпеки 9 підприємств та 6 факторів, що обумовлюють її коливання.

Умовні позначення:

$r_{\Phi Б}$ - коефіцієнт фінансової безпеки, що відображає рентабельність формування фінансових потоків;	$K_{\text{об.ФП}}$ – коефіцієнт оборотності фінансових потоків, розміщених в оборотних активах;
ЧФП – чистий фінансовий потік;	$W_{\text{об.ФП.}}$ – частка фінансових потоків, розміщених в оборотних активах, у загальній величині активів
СФП – сукупний обсяг джерел формування фінансових потоків;	$k_{\text{пот.лікв.}}$ – коефіцієнт поточної ліквідності фінансових потоків
ПФП – позитивний обсяг фінансових потік від продажу продукції;	$W_{\text{ПЗ}}$ – частка короткострокових позикових джерел фінансових потоків у загальному обсязі позикового капіталу;
ПЗ – фінансові потоки у формі поточних зобов'язань, тис.грн.;	$W_{\text{кор.ФП}}$ - частка короткострокових позикових джерел фінансових потоків у сукупному обсязі джерел формування фінансових потоків;
$W_{\text{кап.ФП}}$ – продуктивність фінансових потоків;	$k_{\text{фин.лікв.}}$ – коефіцієнт фінансового леверіджу;
Об. Ф. – фінансові потоки, розміщені в оборотних активах;	$k_{\text{стр.ФП}}$ – коефіцієнт структури джерел формування фінансових потоків;
ЗФП – залучені джерела формування фінансових потоків;	$r_{\text{прод.}}$ - коефіцієнт рентабельності позитивного обсягу фінансових потоків від продажу продукції;
$k_{\text{авт.}}$ – коефіцієнт автономії джерел формування фінансових потоків;	
Кор. ФП – короткострокові джерела формування фінансових потоків;	

Рис. 1. Модель формування рівня фінансової безпеки підприємства*

*Розроблено авторами самостійно

Для побудови множинної кореляційно-регресійної моделі залежності рівня фінансової складової економічної безпеки від основних факторів, що обумовлюють її коливання, в якості результативної ознаки (y) обрано коефіцієнт фінансової безпеки, а в якості факторних ознак були обрані:

x_1 – коефіцієнт продуктивності фінансових потоків;

x_2 – коефіцієнт оборотності фінансових потоків, розміщених в оборотних активах;

x_3 – коефіцієнт поточної ліквідності фінансових потоків;

x_4 – частка фінансових потоків, розміщених в оборотних активах, в загальній їх величині;

x_5 – коефіцієнт структури джерел формування фінансових потоків;

x_6 – коефіцієнт автономії джерел формування фінансових потоків.

Для здійснення даної задачі було застосовано функцію "Регрессия" програми Excel, де регресійна модель описує об'єктивно існуючі між явищами кореляційні зв'язки. За своїм характером кореляційні зв'язки надзвичайно складні та різноманітні. В одних випадках результат у зі зміною фактора x_i зростає чи

зменшується рівномірно, в інших – нерівномірно. Іноді зростання може змінитися зменшенням, і навпаки. Простежити всі ці взаємозв'язки і встановити точний функціональний вид практично неможливо. А тому при виборі типу функції йдеться лише про апроксимацію відносно простими функціями незрівнянно більш складних за своєю природою взаємозв'язків. На практиці перевагу віддають лінійним моделям. Такий підхід, безперечно, містить у собі певну умовність, оскільки передбачає однаковий характер зв'язку з усіма факторами.

В процесі підготовки інформаційної бази для кореляційно-регресійного аналізу було здійснене тестування на наявність мультиколінеарності з метою усунення таких факторів, що перебувають у тісному зв'язку з іншими факторними ознаками. Побудована матриця коефіцієнтів парної кореляції дозволила констатувати відсутність щільного зв'язку в кожній парі факторних ознак.

Результати розрахунку коефіцієнтів множинної регресійної моделі, виконаної у MS Excel, відображено в таблиці 1.

Таблиця 1

Результати розрахунку коефіцієнтів множинної регресійної моделі

Показники	Коефіцієнти	Стандартне відхилення
У-перетин	-0,015417	0,051038688
Коефіцієнт продуктивності фінансових потоків (x_1)	0,365256	0,036723751
Коефіцієнт оборотності фінансових потоків, розміщених в оборотних активах (x_2)	0,000006	8,51297006
Коефіцієнт поточної ліквідності фінансових потоків (x_3)	0,001069	0,001598869
Частка фінансових потоків, розміщених в оборотних активах, в загальній їх величині (x_4)	0,010967	0,057334074
Коефіцієнт структури джерел формування фінансових потоків (x_5)	-0,001357	0,001661474
Коефіцієнт автономії джерел формування фінансових потоків (x_6)	0,016795	0,022343788

Джерело: розраховано авторами самостійно

Параметри рівняння a_1, a_2, a_3, a_4, a_6 , свідчать про те, що між факторними ознаками, а саме: продуктивністю, оборотністю, поточною ліквідністю та автономією фінансових потоків, а також часткою короткострокових позикових джерел формування фінансових потоків у загальному обсязі позикового капіталу і результативною ознакою існує прямий зв'язок, про що свідчать додатні значення параметрів. Щодо параметрів рівняння a_5 , що характеризується від'ємними значеннями, то воно вказує на обернений зв'язок між причинними ознаками структури джерел формування фінансових потоків в загальній структурі активів і коефіцієнтом фінансової безпеки.

Таким чином, отримана в результаті розрахунку множинна регресійна модель, що характеризує взаємозв'язок між коефіцієнтом фінансової безпеки машинобудівних підприємств та факторними ознаками, має наступний вигляд:

$$Y = -0,0154 + 0,3653x_1 + 0,006x_2 + 0,0011x_3 + 0,011x_4 - 0,0014x_5 + 0,0168x_6$$

Отже, значення розрахованих коефіцієнтів цієї моделі свідчать про те, що найбільший вплив на збільшення коефіцієнту фінансової безпеки здійснюють: коефіцієнт продуктивності фінансових потоків, збільшення значення якого на одну одиницю супроводжується зростанням коефіцієнту фінансової безпеки на 0,3653 одиниць; збільшення на одиницю значення коефіцієнту автономії фінансових потоків супроводжується зростанням результативної ознаки на 0,0168 одиниць; збільшення на одну одиницю частки оборотних фінансових потоків у загальній їх величині призводить до зростання коефіцієнту фінансової безпеки на 0,011 одиниць; зростання коефіцієнту ліквідності фінансових потоків сприятиме зростанню результативної складової на 0,0011 одиниць та при збільшенні на одну одиницю значення коефіцієнту оборотності фінансових потоків відбудеться зростання коефіцієнту фінансової безпеки майже відсутнє.

Фінанси та оподаткування

Негативним чином впливає на коливання рівня фінансової безпеки машинобудівних підприємств коефіцієнт структури джерел формування фінансових потоків, збільшення якого свідчить про зростання частки залучених фінансових потоків в їх загальній структурі, і як наслідок, відбувається зростання ризику нерациональності структури джерел формування фінансових потоків, що можна пояснити поступовою трансформацією необоротних активів в оборотні, а особливо у дебіторську заборгованість за товари та послуги, що зумовлене скороченням масштабів виробництва та збільшенням неплатежів за надані товари та послуги. В результаті підвищується ризик несплати дебіторської заборгованості, зменшується мобільність майна підприємства та знижується його ліквідність.

Коефіцієнт парної кореляції $r = 0,76$ свідчить про тісний зв'язок між факторними чинниками і фінансовою безпекою. Коефіцієнт детермінації $r^2 = 0,775442005$ вказує, що 78 % коливання коефіцієнту фінансової безпеки залежить від варіації причинних ознак і пояснюється цією регресійною моделлю.

Таким чином, можна стверджувати, що в моделі враховано основні фактори, які впливають на зміну коефіцієнту фінансової безпеки машинобудівних підприємств Одеської області. Показник у 100 % може бути досягнутий лише за умови врахування у моделі всіх без винятку факторів, що впливають на результативну ознаку. Підвищення точності

визначення параметрів моделі, яка характеризується їх стандартним відхиленням, можливе за умови збільшення кількості статистичних даних, що використовуються при їх розрахунку, проте використання надто складних функцій неминуче призводить до збільшення кількості параметрів, а отже, зменшує точність вимірювання та ускладнює інтерпретацію результатів.

Припускаючи, що умови, в яких формувалась тенденція рівня фінансової безпеки машинобудівних підприємств Одеської області, найближчим часом не зміняться, визначимо прогноз даного показнику по кожному підприємству на 2014 - 2016 роки.

При прогнозуванні економічних процесів перевага віддається статистичним методам, прогнозним результатом яких є очікувані у майбутньому значення характеристик процесу. Вони дають позитивні результати на найближчу перспективу прогнозування - 1-5 років. Результатом застосування цих методів є побудова трендової моделі.

Трендова модель - економіко-математична динамічна модель, в якій розвиток модельованої економічної системи відображається через тренд (тенденцію) її основних показників.

Отже, за допомогою трендової моделі прогнозуємо рівень фінансової безпеки машинобудівних підприємств Одеської області на перспективний період (табл. 2).

Таблиця 2

Прогноз рівня фінансової безпеки машинобудівних підприємств Одеської області на 2012-2016 роки

Підприємства	Рівняння регресії	Роки				
		2012	2013	2014	2015	2016
ПАТ ОВО «Холодмаш»	$y = -0,024x - 0,0494$	-31,3	-33,7	-36,1	-38,5	-40,9
ВАТ «ОЗ «Строммашина»	$y = -0,1047x + 0,2565$	-89,5	-100,0	-110,5	-120,9	-131,4
ВАТ «Зонт»	$y = -0,0085x + 0,069$	-2,5	-6,1	-4,2	-5,0	-5,9
УВО «УТОС»	$y = 0,003x + 0,0154$	4,8	5,1	5,4	5,7	6,0
ПАТ «ОМЗ «Червона гвардія»	$y = 0,0009x - 0,0531$	-4,3	-4,2	-4,1	-4,0	-3,9
ПАТ «Спецавтоматика»	$y = 0,0032x - 0,0228$	1,2	1,6	1,9	2,2	2,5

Джерело: розраховано авторами самостійно

Отримані прогнозні значення рівня фінансової безпеки машинобудівних підприємств Одеської області характеризуються негативною динамікою до зниження і свідчать, що при незмінних умовах функціонування майже всі аналізовані нами машинобудівні підприємства вже на короткострокову перспективу опиняться у стані фінансового банкрутства. Тому виникає нагальна потреба у запровадженні шляхів підвищення рівня фінансової складової економічної безпеки підприємств, що передбачають:

1. Зростання обсягу власних джерел фінансових потоків, що забезпечить стабільність фінансової архітектури підприємства, міцність його ринкових

позицій та надасть можливість перспективного розвитку за рахунок нарощення ринкової вартості бізнесу;

2. Зростання продуктивності фінансових потоків, що виступає індикатором платоспроможності та ліквідності підприємства і залежить від раціонального надходження з власних джерел позитивного фінансового потоку;

3. Зростання оборотності фінансових потоків, розміщених в оборотних активах та коефіцієнту поточної ліквідності фінансових потоків, зростання яких підвищує здатність підприємства швидко перетворювати свої фінансові активи в грошові засоби, які необхідні для погашення

короткострокових зобов'язань та свідчить про підвищення ефективності використання оборотного капіталу;

4. Оптимізацію структури активів та структури капіталу за критеріями мінімізації ризику і вартості джерел;

5. Ефективне розміщення фінансових потоків за сферами виробництва та обігу, а також ефективне формування фінансових потоків у розрізі власних та залучених джерел, що в свою чергу характеризує фінансовий потенціал підприємства;

6. Синхронізацію фінансових потоків за обсягами та часом, що характеризує платоспроможність та фінансову стійкість підприємства.

Висновки. Враховуючи вплив дестабілізаційних процесів економіки на фінансову діяльність підприємств, виникає необхідність у впровадженні резервів підвищення рівня фінансової складової їх економічної безпеки, що передбачає оптимальне співвідношення джерел формування фінансових потоків, забезпечення безперервності їх руху, видозміни та ліквідності, ефективності формування та розміщення в активах, а також синхронізації за часом та за обсягами.

Все це спонукає до розробки та впровадження механізму реалізації фінансової безпеки підприємств, що буде спрямований на створення внутрішнього імунітету та зовнішньої захищеності підприємства від впливу фінансових загроз.

4 Список використаних джерел

1. Андрійчук В.Г. Капіталізація сільського господарства: стан та економічне регулювання розвитку: [монографія] / В.Г. Андрійчук. – Ніжин: ТОВ В-во "Аспект – Поліграф", 2007. – 216 с.
2. Ареф'єва О.В. Економічні основи формування фінансової складової економічної безпеки / О.В. Ареф'єва, Т.Б. Кузенко // Актуальні проблеми економіки. - 2009. - № 1. - С. 98-103.
3. Барановський О.І. Фінансова безпека / О.І. Барановський; Ін-т екон. Прогнозування. – К.: Вид-во "Фенікс", 1999. – 338 с.
4. Бланк І.А. Управление финансовой безопасностью / И.А. Бланк. – К. : Изд-во "Никацентр", Эльга, 2004. – 784 с.
5. Біломістна І.І. Механізм забезпечення фінансової безпеки підприємств промислових підприємств / І.І. Біломістна, В.Є. Горечко // Інноваційна економіка. - 2012. - № 6. - С. 305-307.
6. Дем'яненко М.Я. Проблемні питання державної політики фінансової підтримки сільського господарства / М.Я. Дем'яненко // Економіка АПК. - 2011. - № 7. - С. 67-72.
7. Саблук П.Т. Основні напрями удосконалення державної аграрної політики в Україні / П.Т. Саблук, Ю.Я. Лузан // Економіка АПК. - 2011. - № 5. – С. 3-17.
8. Чупіс А.В. Оцінка, аналіз, планування фінансового становища підприємства: [монографія] / А.В. Чупіс [та ін.]. – Суми: Довкілля, 2001. – 404 с.